

GARANȚII JURIDICE DE PROTECȚIE A CETĂȚENILOR ÎN STRATEGIA UNIUNII EUROPENE PRIVIND SOCIETATEA DIGITALĂ

*Dr. Daniel-Mihail ȘANDRU**

Abstract: *The digital society is a current topic in the European Union as a result of the Commission's projections on the use of technologies by citizens. The study considers the most important areas where new regulations or changes have emerged: data governance at European level, open data and re-use of public sector information and personal data protection. The guarantees specific to the new regulations, legal guarantees for the protection of citizens in the European Union's digital society strategy are analyzed in particular.*

Keywords: *Legal Guarantees; New Technologies; Data Governance; Data Reuse; Data Protection; European Union.*

Societate digitală și tranziția digitală. O perspectivă europeană

Subiectul tranziției din perspectivă juridică pare să contrazică ideea unui drept natural, care să supraviețuiască timpului, în special necesității societății de a-și modifica organizarea statală și instituțiile. Apariția conceptului de drept flexibil,¹ de drept viu a pus în prim plan posibilitatea de adaptare a dreptului în contextul evoluției societății și poate chiar al experimentului social. Tranziția digitală, care ne preocupă în prezent, este diferită de toate celelalte prin amploare și efectele juridice. Dar trebuie remarcat de la început că noile tehnologii sunt doar un instrument utilizat pentru funcționarea statelor, organizațiilor și instituțiilor dar și pentru exercitarea drepturilor și obligațiilor cetățenilor. Societatea digitală conține acest instrument și își fundamentează existența pe el; în consecință noi reglementări sunt necesare.

Conferința „Dreptul și societatea în tranziție” ne oferă prilejul de a discuta rolul Uniunii Europene, din perspectiva strategiilor, în protecția juridică a cetățenilor săi în tranziția spre o societate digitală. Strategiile Uniunii Europene în conturarea unei societăți digitale se referă la 27 de state membre și cetățenii acestora. Programul

* Cercetător științific gradul I, coordonatorul Centrului de Studii de Drept European al Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române. Pagina web: www.mihaisandru.ro contact: mihai.sandru@csde.ro Materialul a fost pregătit pentru Sesiunea anuală de comunicări științifice „Dreptul și societatea în tranziție” organizată de Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, 20-21 aprilie 2023. La data de 2 octombrie 2023 au fost verificate sau/și accesate ultima dată trimerile web.

¹ Jean Carbonnier, *Flexible droit. Pour une sociologie du droit sans rigueur*, LGDJ, 2013.

legislativ, determinat de aceste strategii, este complex, având în vedere atât modificarea legislației actuale cât și adoptarea unor acte legislative noi.

Tranziția digitală² este un element al politicii Uniunii Europene „O Europă pregătită pentru era digitală”, fiind unul din pilonii strategici de dezvoltare ai actualei Comisii³. Comisia Europeană „prin intermediul Instrumentului de sprijin tehnic⁴, ajută statele membre să realizeze reforme pentru a valorifica potențialul de creștere digitală și pentru a implementa soluții inovatoare pentru întreprinderi și cetățeni, precum și pentru a îmbunătăți accesibilitatea și eficiența serviciilor publice”⁵. Potrivit Comisiei Europene se vor avea în vedere următorii piloni: „tehnologia în serviciul cetățenilor, o economie digitală echitabilă și competitivă și o societate deschisă, democratică și durabilă”⁶. Programul „Europa digitală” ne oferă indicii privind domeniul de aplicare al strategiei precum și direcțiile principale de finanțare a unor proiecte de dezvoltare⁷. Obiectivele „deceniului digital” cuprind patru domenii: conectivitate, competențe digitale, întreprinderi digitale și servicii publice digitale⁸. Documentele cu care am exemplificat proiectele și implicarea instituțiilor europene indică faptul că în viitorul apropiat rolul tehnologiilor va fi crescut în toate domeniile vieții sociale, determinând consolidarea societății digitale europene.

În analiza domeniilor în care Uniunea Europeană a reglementat pentru conturarea *societății bazate pe utilizarea mijloacelor tehnice și tehnologice*, pe scurt a societății digitale, am luat în considerare documentele politice, de strategie, reglementările în vigoare, precum și proiectele de acte normative.⁹

² Pentru apariția conceptului, a se vedea: Digital transition action plan 28.06.2018 https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/digital_transition_action_plan_for_dgum_300818_final.pdf În același timp tranziția digitală este și un concept juridic strict care se referă la ”tranziția de la televiziunea analogică la televiziunea digitală (denumită în continuare „tranziția digitală”)”. A se vedea: C-560/15, Europa Way și Persidera, 26 iulie 2017, ECLI:EU:C:2017:593, pct. 18.

³ Comisia Europeană, O Europă pregătită pentru era digitală, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_ro a se vedea și: Cartea albă privind inteligența artificială O abordare europeană axată pe excelență și încredere, Bruxelles, 19.2.2020, COM(2020) 65 final.

⁴ Regulamentul (UE) 2021/240 al Parlamentului European și al Consiliului din 10 februarie 2021 de instituire a unui Instrument de sprijin tehnic, JO L 57, 18.2.2021, p. 1–16.

⁵ Reform Support, Tranziția digitală, https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/digital-transition_ro

⁶ Comisia Europeană, Conturarea viitorului digital al Europei, 2020, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/shaping-europes-digital-future_ro

⁷ Comisia Europeană, ”Programul Europa digitală” <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/activities/digital-programme>: ”Programul Europa digitală va oferi finanțare strategică pentru a răspunde acestor provocări, sprijinind proiecte în cinci domenii-cheie de capacitate: în ceea ce privește supercalculul, inteligența artificială, securitatea cibernetică, competențele digitale avansate și asigurarea unei utilizări pe scară largă a tehnologiilor digitale în întreaga economie și societate, inclusiv prin intermediul centrelor de inovare digitală.”

⁸ A se vedea: Comisia Europeană, ”Deceniul digital al Europei”, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/europes-digital-decade>

⁹ „Un viitor digital pentru Europa”, <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/a-digital-future-for-europe/>

Tipologia temeiurilor juridice și a procedurilor pentru protecția cetățenilor într-o societate digitală

Referiri la garanțiile juridice de protecție a cetățenilor se află în declarații ale instituțiilor Uniunii Europene¹⁰. Cu toate acestea, analiza trebuie începută cu tratatele, în special Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), care, în art. 6, indică sursele protecției cetățenilor din perspectiva drepturilor fundamentale¹¹. În continuarea acestei idei, prin aplicarea art. 36, vom face referire la interpretarea și aplicarea Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Atât TUE cât și Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) aplică în practică Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO)¹².

Pentru a a-și apăra drepturile, cetățenii au posibilitatea introducerii unor acțiuni în justiție în care să fie formulate cereri privind hotărâri preliminare pentru interpretarea¹³ sau validitatea¹⁴ actelor de drept derivat. Trebuie remarcat faptul că aceasta nu este o modalitate directă de protecție a drepturilor de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene, fiind necesare mai multe condiții pentru formularea de către instanța națională și cu privire la admisibilitatea trimiterii preliminare¹⁵. De asemenea, prin aplicarea procedurilor, a dreptului intern și a legislației naționale, cetățenii își pot proteja drepturile. Întrebarea următoarei părți din acest articol este: conțin noile reglementări dispoziții specifice privind garanțiile juridice, în special garanții judiciare?

Domeniile care fac obiectul reglementării juridice a societății digitale în Uniunea Europeană

Conturarea juridică a societății digitale, așa cum ni se prezintă din actele juridice ori fără forță juridică ale Uniunii Europene poate fi realizată după mai multe tipologii. Am putea avea în vedere acte care reglementează piața internă și respectiv e-piața internă (sau piața internă digitală)¹⁶, ca distincție între reglementarea clasică a pieței interne și suita de modificări (în cea mai mare parte modificări) care au configurat un

¹⁰ A se vedea, de ex. "Drepturile și principiile digitale europene", <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-principles>

¹¹ Pentru o discuție privind enumerarea art. 6 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), a se vedea: Daniel-Mihail Șandru, *Protecția drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană în timpul crizei sanitare generate de Covid-19*, Studii și Cercetări Juridice, nr. 2/2022, p. 268–271.

¹² A se vedea: Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, ediția 2, Ed. C. H. Beck, 2010; Adriana Maria Șandru, *Regimul juridic al drepturilor omului în Uniunea Europeană*, Editura Universitară, 2018, p. 57–98.

¹³ C-205/21, Ministerstvo na vatreshnite raboti (Stocarea de date biometrice și genetice de către poliție), hotărârea din 26 ianuarie 2023, ECLI:EU:C:2023:49; C-349/21, HYA și alții, hotărârea din 16 februarie 2023, ECLI:EU:C:2023:102

¹⁴ CJ, cauzele conexate C-293/12 și C-594/12, hotărârea din 8 aprilie 2014, Digital Rights Ireland, ECLI:EU:C:2014:238. Statele au posibilitatea introducerii unei acțiuni în anulare: C-301/06, Irlanda/Parlamentul și Consiliul, hotărârea din 10 februarie 2009, ECR 2009 p. I-593 ECLI:EU:C:2009:68;

¹⁵ Mihai Șandru, Mihai Banu, Dragoș Călin, *Refuzul instanțelor naționale de a trimite întrebări preliminare. Jurisprudența românească*, Editura C.H. Beck, 2013.

¹⁶ De altfel, Comisia Europeană descrie o piață europeană a datelor: Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, O strategie europeană privind datele, COM/2020/66 final.

nou nivel de utilizare a tehnicii și tehnologiei în funcționarea Uniunii Europene¹⁷. Unele dintre reglementări au modificări minore, determinate doar de acest aspect, funcțional, al reglementării, obiectul reglementării rămânând același. Cu toate acestea pentru obiectul prezentului studiu vom avea în vedere principalele reglementări, majoritatea parte a programului actualei Comisii Europene de creare a unui cadru juridic pentru societatea digitală europeană¹⁸. Domeniile care fac obiectul reglementării juridice a societății digitale în Uniunea Europeană are în vedere: identitate digitală europeană, piață unică pentru serviciile digitale,¹⁹ piețe contestabile și echitabile în sectorul digital,²⁰ măsuri pentru un nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și a sistemelor informatice²¹. În continuare vom analiza Regulamentul general privind protecția datelor (RGPD),²² Regulamentul privind guvernarea datelor la nivel european²³ și Directiva (UE) 2019/1024 a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iunie 2019 privind datele deschise și reutilizarea informațiilor din sectorul public²⁴.

Protecția datelor cu caracter personal

Regulamentul general privind protecția datelor a intrat în vigoare în 2016 și a fost pus în aplicare din 25 mai 2018. Spre deosebire de vechea reglementare, sunt

¹⁷ Michal Bobek, *The Internal Market as an Incomplete and Evolving Structure: But Evolving Towards Where Exactly? În Jeremias Adams-Prassl and Others (eds), The Internal Market Ideal: Essays in Honour of Stephen Weatherill*, Oxford University Press, Forthcoming, disponibil la adresa <https://ssrn.com/abstract=4551673>

¹⁸ De asemenea, pentru viitor trebuie avute în vedere și propunerile de legiferare: Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind răspunderea pentru produsele cu defecte, Bruxelles, 28.9.2022 COM(2022) 495 final 2022/0302(COD), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0496>; Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind adaptarea normelor în materie de răspundere civilă extracontractuală la inteligența artificială (Directiva privind răspunderea în materie de IA) COM/2022/496 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=COM%3A2022%3A0495%3AFIN>; Legea privind reziliența cibernetică, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/library/cyber-resilience-act>; Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului referitor la spațiul european al datelor privind sănătatea COM/2022/197 final;

¹⁹ Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale și de modificare a Directivei 2000/31/CE (Regulamentul privind serviciile digitale), JO L 277, 27.10.2022, p. 1–102

²⁰ Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețe contestabile și echitabile în sectorul digital și de modificare a Directivelor (UE) 2019/1937 și (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind piețele digitale), JO L 265, 12.10.2022, p. 1–66

²¹ Directiva (UE) 2016/1148 a Parlamentului European și a Consiliului din 6 iulie 2016 privind măsuri pentru un nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și a sistemelor informatice în Uniune, JO L 194, 19.7.2016, p. 1–30

²² Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor) a fost publicat în Jurnalul Oficial L 119, 4.5.2016, p. 1–88.

²³ Regulamentul (UE) 2022/868 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2022 privind guvernarea datelor la nivel european și de modificare a Regulamentului (UE) 2018/1724 (Regulamentul privind guvernarea datelor), JO L 152, 3.6.2022, p. 1–44. A se vedea: Jukka Ruohonen, Sini Mickelsson, *Reflections on the Data Governance Act, Digital Society*, vol. 2, iss. 10, 2023

²⁴ JO 2019, L 172, p. 56

aduse câteva inovații, atât în ceea ce privește instituțiile implicate²⁵ cât și procedurile administrative și judiciare.

Datele cu caracter personal reprezintă celula de bază pentru construcția societății digitale, mai ales în prelucrarea acestor date de către instituțiile europene și de către statele membre. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) a completat, a îmbunătățit aplicarea și interpretarea regulamentului prin numeroase hotărâri pronunțate ca urmare a unor cereri de decizie preliminară²⁶. De asemenea, trebuie avute în vedere și hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) pronunțate în materia datelor cu caracter personal, atât pentru că sunt obligatorii pentru instanțele statelor membre al Uniunii Europene cât și pentru recunoașterea acordată prin art. 6 TUE și rolul acestora în hotărârilor CJUE²⁷.

Regulamentul a adus modificări importante în privința cadrului instituțional, un organism cu personalitate juridică, respectiv, Comitetul european privind protecția datelor (CEPD), Întărirea autorităților naționale de supraveghere, rolul comitetului în coordonarea autorităților naționale, în privința drepturilor și obligațiilor operatorilor, a persoanelor împuternicite de aceștia, dar și în privința relațiilor internaționale, RGPD declanșând o emulație internațională în domeniul protecției datelor și a consacrat aplicarea universală, în situația în care operatori cu sediul în afara Uniunii Europene prelucrează date ale cetățenilor europeni.

Regulamentul a instituit un Comitet european privind protecția datelor, prin reorganizarea Grupului de lucru „Articolul 29”, care prin atribuțiile sale protejează indirect drepturile fundamentale ale cetățenilor europeni (art. 70), dintre care amintim:

– orientări, recomandări, ghiduri de bună practică²⁸; În acest domeniu trebuie remindit faptul că sunt multe documente elaborate de GL29 care nu au fost

²⁵ Irina Alexe, *Reforma instituțională, în materia protecției datelor, la nivel european, în volumul Regulamentul general privind protecția datelor. Comentarii și explicații*, coordonator Andrei Săvescu, Editura Hamangiu, 2018, p. 1–11; Irina Alexe, Constantin Mihai Banu, *De la directivă la regulament în reglementarea, la nivelul Uniunii Europene, a protecției datelor cu caracter personal*, în volumul „Protecția datelor cu caracter personal”, coordonatori Irina Alexe, Nicolae-Dragoș Ploșteanu, Daniel-Mihail Șandru, Ed. Universitară, 2017, p.14–40. Cu privire la inovațiile instituționale care au legătură cu drepturile persoanelor vizate: Adriana-Maria Șandru, *Inovări și reevaluări în privința drepturilor persoanei vizate în Regulamentul 2016/679*, Revista română de drept al afacerilor, nr. 4/2018, p. 42–48.

²⁶ Adriana-Maria Șandru, *Privire critică asupra jurisprudenței Curții de Justiție a UE referitoare la interpretarea art. 8 privind protecția datelor cu caracter personal din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (CDFUE)*, în *Pandectele Române*, nr. 1/2018, p. 26-33; Nicolae-Dragoș Ploșteanu, Vlad Lăcătușu, Darius Farcaș, *Protecția datelor cu caracter personal și viața privată. Jurisprudența CEDO și CJUE*, Ed. Universul Juridic, 2018.

²⁷ Fișa tematică este actualizată periodic, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_data_eng (ultima actualizare, iulie 2023).

²⁸ De ex. Orientările 2/2019 privind prelucrarea datelor cu caracter personal în temeiul articolului 6 alineatul (1) litera (b) din RGPD în contextul furnizării de servicii online persoanelor vizate; Orientările 5/2019 cu privire la criteriile dreptului de a fi uitat în cauzele referitoare la motoarele de căutare în temeiul RGPD; Ghidul 3/2019 privind prelucrarea datelor cu caracter personal prin mijloace video; Orientările 4/2019 cu privire la aplicarea art. 25 asigurarea protecției datelor începând cu momentul conceperii și în mod implicit, vers. 2.0, adoptată la 20 octombrie 2020. Toate aceste orientări și ghiduri exemplifică rolul Comitetului european privind protecția datelor în privința societății digitale și a unei tranziții digitale cu respectul drepturilor omului, în special al protecției datelor.

actualizate, regulamentul fiind ambiguu în privința utilității și aplicabilității acestora, „în măsura în care nu contravin dispozițiilor regulemantului” nefiind o expresie clară; în plus nu există o listă coerentă a tuturor documentelor fără forță juridică obligatorie emise de GL29 sau CEPD, accesul la acestea fiind dificil și nu toate aceste documente sunt traduse în limba română, ceea ce împiedică asupra accesului la justiție²⁹.

- organizarea de consultări publice³⁰;
- declarații privind aplicarea dreptului UE din materia protecției datelor³¹;

În ceea ce privește accesul la justiție, reglementarea europeană are în vedere plângerea administrativă, la autoritatea națională de supraveghere, precum și plângerea persoanelor vizate împotriva măsurilor dispuse de autorități, precum și posibilitatea de a intenta acțiune direct în instanță.

În privința accesului la justiție, a temei abordate, privind garanțiile juridice de protecție a cetățenilor, putem remarca faptul că sancțiunile nu sunt aplicate uniform. Este vorba de cadrul sancționator mai larg, nu doar amenzile, ci și alte măsuri corective pe care autoritățile naționale de supraveghere a datelor le pot dispune. În cadrul acestui subiect o discrepanță de reglementare, care a fost permisă de regulamentul, se referă la regimul sancționator pentru instituțiile și organismele publice față de cele private. Regimul sancționator pentru operatorii de drept public este diferit de la un stat membru la altul. În funcție de acțiunile și inacțiunile autorităților de supraveghere, cetățenii au garanția implicării sau nu a autorității independente pentru soluționarea încălcărilor de securitate a datelor.

Accesul cetățenilor la autoritatea de supraveghere a fost redactat astfel încât aceștia să poată alege, în anumite situații, autoritatea relevantă. Astfel, persoanele vizate pot formula plângere la autoritatea relevantă, „în special în statul membru în care își are reședința obișnuită, în care se află locul său de muncă sau în care a avut loc presupusa încălcare, în cazul în care consideră că prelucrarea datelor cu caracter personal care o vizează încalcă [...] regulamentul[ul].

În ceea ce privește accesul direct la justiție al cetățenilor europeni, acesta este garantat de regulamentul prin art. 78, cu denumirea marginală „Dreptul la o cale de atac judiciară eficientă împotriva unei autorități de supraveghere”. Acțiunea în instanță nu este condiționată de plângerea prealabilă administrativă în fața autorității de supraveghere. Acest drept este garantat atât operatorilor cât și persoanelor fizice

²⁹ Cu privire la importanța incontestabilă a acestor documente soft law, a se vedea: Daniel-Mihail Șandru, Protecția datelor personale: surse legislative, jurisprudențiale și soft law, Pandectele române, nr. 2/2018, p. 80–90.

³⁰ https://edpb.europa.eu/our-work-tools/general-guidance/public-consultations-our-guidance_ro; a se vedea, spre exemplu Orientările 4/2022 referitoare la calculul amenzilor administrative întemeiate pe RGPD https://edpb.europa.eu/our-work-tools/documents/public-consultations/2022/guidelines-042022-calculation-administrative_ro

³¹ De exemplu, Declarația 2/2019 privind utilizarea datelor cu caracter personal în cadrul campaniilor politice sau, Declarația 1/2023 privind transferul datelor în Japonia ca urmare a deciziei privind caracterul adecvat al nivelului de protecție, https://edpb.europa.eu/system/files/2023-07/edpb_statement_202301_statement_on_japan_adequacy_review_en.pdf

vizate de decizii obligatorii ale autorității. Dacă autoritatea „nu tratează o plângere sau nu informează persoana vizată în termen de trei luni cu privire la progresele sau la soluționarea plângerii depuse” (art. 78 alin. 3), persoanele interesate pot acționa în instanță. Instanța competentă este cea din statul unde autoritatea relevantă își are sediul.

Potrivit art. 79 RGPD, cu denumire marginală „Dreptul la o cale de atac judiciară eficientă împotriva unui operator sau unei persoane împuternicite de operator” persoanele vizate pot introduce acțiune în instanță indiferent de existența sau un a unor plângeri la autoritățile naționale de supraveghere sau de investigațiile acestora.

Pentru reprezentarea persoanelor vizate, regulamentul reglementează asociații specializate care să le reprezinte în fața autorităților și a instanțelor (art. 80). Formularea alin. (1) arată că legiuitorul european a lăsat la latitudinea statelor membre posibilitatea reglementării: asociațiile constituite trebuie să aibă „obiective statutare [...] de interes public, [...] sunt active în domeniul protecției drepturilor și libertăților persoanelor vizate în ceea ce privește protecția datelor lor cu caracter personal, să depună plângerea în numele [persoanei vizate], să exercite în numele [acesteia] drepturile menționate la articolele 77, 78 și 79, precum și să exercite dreptul de a primi despăgubiri menționat la articolul 82 [...], *dacă acest lucru este prevăzut în dreptul intern*” (subl. n.) În România nu există o reglementare în acest sens³².

În final, regulamentul prevede posibilitatea ca „orice persoană care a suferit un prejudiciu material sau moral ca urmare a unei încălcări a [...] regulament[ului] are dreptul să obțină despăgubiri de la operator sau de la persoana împuternicită de operator pentru prejudiciul suferit” (art. 82 alin. (1))³³.

³² Cu toate acestea, Curtea de Justiție a soluționat o trimitere preliminară formulată de o instanță din Germania în care a ajuns la concluzia, că în anumite situații, în special, dacă dreptul național are prevederi în acest sens, asociațiile de protecția consumatorului pot acționa în calitate de asociație constituită potrivit art. 80 RGPD. A se vedea: C-319/20, *Meta Platforms Ireland*, hotărârea din 28 aprilie 2022, ECLI:EU:C:2022:322: „Articolul 80 alineatul (2) din Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor) trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale care permite unei asociații pentru apărarea intereselor consumatorilor să acționeze în justiție, în lipsa unui mandat care i-a fost conferit în acest sens și independent de încălcarea unor drepturi concrete ale persoanelor vizate, împotriva autorului prezumat al unei atingeri aduse protecției datelor cu caracter personal, invocând încălcarea interdicției practicilor comerciale neloiale, a unei legi privind protecția consumatorilor sau a interdicției utilizării unor condiții generale nule, în măsura în care prelucrarea datelor în cauză poate afecta drepturile conferite unor persoane fizice identificate sau identificabile de acest regulament”.

³³ Pe larg: Daniel-Mihail Șandru, *Analiza jurisprudenței române privind acordarea de daune morale pentru nerespectarea protecției datelor cu caracter personal*, Revista română de drept privat, nr. 3/2020, p. 310–323. Pentru o privire recentă, a se vedea, Stephan Mulders, *The relationship between the principle of effectiveness under Art. 47 CFR and the concept of damages under Art. 82 GDPR*, *International Data Privacy Law*, Vol. 13, Iss. 3, August 2023, p. 169–181.

Guvernanța datelor

Regulamentul privind guvernanța datelor la nivel european subliniază din primul paragraf al preambulului că „dezvoltarea unui cadru pentru guvernanța datelor ar trebui să contribuie la realizarea acestor obiective, respectând totodată pe deplin drepturile fundamentale”. Sunt menționate și riscuri care conduc spre interdicții, cum ar fi aceea referitoare la „organismele din sectorul public nu ar trebui să permită reutilizarea informațiilor stocate în aplicațiile de e-sănătate de către societățile de asigurări sau de către orice alt furnizor de servicii în scopul discriminării în stabilirea prețurilor, deoarece acest lucru ar contraveni dreptului fundamental de acces la sănătate”.

În ceea ce privește garanțiile juridice, regulamentul are în vedere trei paliere: a) constituirea unui instituții competente la național, care să administreze punerea în aplicare a regulamentului, b) constituirea unui Comitet european pentru inovare în domeniul datelor³⁴ și c) dreptul la o plângere administrativă și accesul la o instanță. În ceea ce privește instituțiile constituite la nivel național, avem în vedere autorități competente, care pot fi competente pentru anumite sectoare, pentru a asista organismele din sectorul public care acordă sau refuză accesul pentru reutilizarea datelor (art. 7) autorități competente pentru serviciile de intermediere de date (art. 13), registrul public al organizațiilor recunoscute de promovare a altruismului în materie de date (art. 17).

Regulamentul are două modalități de protecție a drepturilor persoanelor interesate să-și soluționeze eventuale litigii. În primul rând, avem în vedere plângerea administrativă la autoritatea competentă pentru serviciile de intermediere de date sau autoritatea competentă pentru înregistrarea organizațiilor recunoscute de promovare a altruismului în materie de date. Dreptul de a depune o plângere nu este un impediment în a formula o acțiune în justiție. Dacă s-a formulat o plângere, iar persoana interesată nu este mulțumită de răspuns aceasta poate formula acțiune în justiție împotriva răspunsului sau statul trebuie să-i asigure „acces la o reexaminare de către un organism imparțial care deține cunoștințele de specialitate corespunzătoare”.

Indiferent de plângerea administrativă, regulamentul reglementează și dreptul la o cale de atac judiciară eficientă. Acțiunile pot avea ca obiect deciziile obligatorii din punct de vedere juridic al căror emitenți sunt autoritățile competente pentru serviciile de intermediere de date și de autoritățile competente pentru înregistrarea organizațiilor recunoscute de promovare a altruismului în materie de date. Instanța

³⁴ „Comisia instituie un Comitet european pentru inovare în domeniul datelor sub forma unui grup de experți, alcătuit din reprezentanți ai autorităților competente pentru serviciile de intermediere de date și ai autorităților competente pentru înregistrarea organizațiilor recunoscute de promovare a altruismului în materie de date din toate statele membre, ai Comitetului european pentru protecția datelor, ai Autorității Europene pentru Protecția Datelor, ai ENISA, ai Comisiei, din reprezentantul UE pentru IMM-uri sau un reprezentant numit de rețeaua reprezentanților pentru IMM-uri și din alți reprezentanți ai organismelor relevante din sectoare specifice, precum și ai organismelor care dețin cunoștințele de specialitate specifice.” (art. 29).

competentă este din statul membru în care sunt autoritățile menționate. Interesant este faptul că, spre deosebire de Regulamentul general privind protecția datelor, Regulamentul 2022/868 nu mai prevede constituirea de asociații, cu un obiect de activitate specific, ci doar acțiunea individuală sau în „colectiv de către reprezentanții uneia sau mai multor persoane fizice sau juridice”.

Datele deschise și reutilizarea informațiilor din sectorul public

Directiva (UE) 2019/1024 privind datele deschise și reutilizarea informațiilor din sectorul public pune în discuție drepturi aflate în conflict în această reglementare: libertatea de exprimare și protecția datelor (a se vedea, consid. 5 și 6 din preambulul Directivei)³⁵.

Potrivit consid. 42, „căile de atac ar trebui să includă posibilitatea unei revizui de către un organism de control imparțial. Organismul respectiv ar putea fi o autoritate națională deja existentă, precum autoritatea națională din domeniul concurenței, autoritatea de supraveghere instituită în conformitate cu Regulamentul (UE) 2016/679, autoritatea națională de reglementare a accesului la documente sau o autoritate națională judiciară. Organismul în cauză ar trebui să fie organizat în conformitate cu sistemele constituționale și juridice ale statelor membre”.

Sesizarea organismului respectiv nu ar trebui să împiedice inițierea niciuneia dintre căile de atac de care dispun, sub o altă formă, solicitanții reutilizării. Cu toate acestea, organismul în cauză ar trebui să fie distinct de mecanismul aplicat de statul membru pentru stabilirea criteriilor de impunere a unor taxe superioare costurilor marginale. Căile de atac ar trebui să includă posibilitatea de revizuire a deciziilor nefavorabile, precum și a deciziilor care, deși permit reutilizarea, ar putea afecta totuși solicitanții din alte motive, în special prin normele aplicate pentru impunerea taxelor. Procedura de revizuire ar trebui să fie promptă, răspunzând nevoilor unei piețe aflate în schimbare rapidă.

Concluzii

Analiza celor trei reglementări, extrase din multitudinea de regulamente și directive care creionează spațiul digital european ne oferă totuși o privire concretă asupra garanțiilor juridice de protecție a cetățenilor în strategia Uniunii Europene privind societatea digitală.

³⁵ Pentru discuții privind conflictul între dreptul la informare și protecția datelor, a se vedea: Alexandru Georgescu, Irina Alexe, Daniel-Mihail Șandru, *Ciocnirea valorilor: legea română privind liberul acces la informațiile de interes public și protecția datelor personale*, Revista Română pentru Protecția și Securitatea Datelor cu Caracter Personal (RRPSDCP), nr. 2/2020, p. 24-33. Cu privire la libertatea de exprimare, ca element la jurnalismului: Daniel-Mihail Șandru, *Ierarhizarea valorilor și drepturilor fundamentale în activitatea jurnalistică*, Dreptul, nr. 4/2020, p. 74-85. În România, directiva (anterioară) a fost transpusă prin Legea nr. 179 din 9 iunie 2022 privind datele deschise și reutilizarea informațiilor din sectorul public. Entitatea desemnată prin lege a fost Autoritatea pentru Digitalizarea României.

O primă concluzie este că de cele mai multe ori, chiar dacă suntem în prezența unor regulamente, aplicarea se face de către instanțe naționale și, în consecință, inevitabil, cu discrepanțe în aprecieri.

A doua concluzie care rezultă cu claritate este necesitatea uniformizării măsurilor și garanțiilor juridice pentru cetățenii europeni pentru a evita alegerea instanței competente pentru criterii care nu au legătură cu aplicarea dreptului Uniunii Europene sau a celui subsecvent, național.

O ultimă concluzie se referă la rolul crescut al Curții de Justiție care în viitor va trebui să interpreteze teleologic întreaga legislație referitoare la garanțiile juridice pentru protecția cetățenilor în raport cu noile tehnologii.